

חשיבות החינוך המוסיקלי מגיל צעיר

המוסיקה היא כלי להתמודד עם מצבים שונים בחיי היום-יום. היא מקבילה צלילית לרגש ומשמשת כלי ביטוי אישי ויצירתי להביע רגשות. המפגש המוסיקלי עצמו, נותן כלים לילד להתמודד עם אתגר מוסיקאלי. הדרך לפיתרון ויישום הנלמד במצבים חדשים - מכינים להתמודדות עם אתגרים בכלל בחיים.

החינוך המוסיקלי מטפח שלושה כישורים בסיסיים לחיים:

1. כישורים אינטלקטואלים וקוגניטיביים-שכליים:

המוסיקה (כמו כל שפה) מתאפיינת בחלוקה למשפטים. חלקם דומים, חלקם שונים. הדמיון מתבטא בחזרות (מדויקות או דומות). השוני מתבטא בניגודים: עוצמה (חזק/חלש) מהירות (מהר/לאט) גובה (גבוה/נמוך), משך (ארוך/קצר), מרקם צלילי (דחוס/דליל), וכו'.

צירוף כל המשפטים יחד יוצרים מבנה מוסיקאלי - יצירה שלמה בעלת התחלה, אמצע וסוף. בעת האזנה האקטיבית, עוברות על המאזין חוויות של מתח והרפיה לסירוגין. אלה יוצרים את זרימת האנרגיה. המתח נוצר כתוצאה משינוי או עצירה פתאומית שכלל לא צפינו (שינוי בעוצמה, מהירות, גובה, מקצב, הפסקה, שינוי בכלים או דגש מפתיע, וכו').

ההרפיה נוצרת כשהציפיות מתממשות ואין שינויים מפתיעים - חזרה למוכר.

זרימת האנרגיה במוסיקה נוצרת על ידי חוויות המתח והרפיון אותה אנו חווים בעת האזנה. ישנן מספר דרכים אופייניות להתפתחות מוסיקאלית:

1. הכנה, זרימה ואז התפרצות
2. התפרצות מיידית ללא הכנה מוקדמת
3. "לנסות, לנסות להצליח"
4. זורם/מקוטע לסירוגין
5. סיום דועך או מתפוצץ

הבנה של השפה המוסיקלית והיכולת להבחין בין משפטים מוסיקליים, מפתחת זיכרון ואת היכולת להבדיל בין עיקר לטפל ככלל. הבנה, ניתוח, ביקורת ויישום תהליכים שונים במוסיקה מבטיחים כלים לחשיבה כללית לוגית מסודרת לפתרון בעיות בכל תחומי החיים. הבנה של השפה המוסיקלית מבטיחה, כמובן גם, הנאה שלמה יותר מן המוסיקה שאנו מנגנים ושומעים ואף נותנת כלים ליצירת מוסיקה חדשה (בכך גם מפתחת את היצירתיות, כישרון רצוי אצל כל אדם).

2. כישורים רגשיים בפן האישי והחברתי:

פעילות מוסיקאלית משותפת מפתחת מיומנויות תקשורת בין-אישית ומפתחת את האישיות העצמאית.

פן אישי:

יכולת ההבעה הרגשית מעמיקה את המודעות של האדם לעצמו ולסביבתו ומפתחת חוזק פנימי, בטחון עצמאות ויצירתיות.

דרך פעילות מוסיקלית מוצלחת הילד עובר תהליך המפתח בו טעם אישי ויחד עם זאת סיפוק והנאה ממגוון סגנונות חדשים: התהליך הרגשי מתחיל מהתעניינות ונכונות ראשונית לשיתוף פעולה- העדפה מודעת לפעולה/סגנון מוסיקלי מסוימים- הפיכתם להרגל אוטומטי תוך שינוי הרגלים ישנים ולבסוף היכולת להנות מהדבר החדש, להודות בזה ולרצות ליצור דברים מקוריים חדשים.

פן חברתי:

דרך הפעילות המוסיקאלית הילד מפתח רגש אמון ורצון לשיתוף פעולה. הוא מפתח משמעת (סובלנות כלפי עצמו וכלפי הזולת - יכולת לדחות סיפוקים), ריכוז, הקשבה, יכולת התמדה, דיוק, ושיטתיות. אלה מהווים כשרים בסיסיים לחיים בכלל.

דרך הפעילות המוסיקלית, הילד גם חווה תגובות רגשיות הקשורות לאירועים אחרים מחייו ובכך מתחזק הקשר בינו לעולם הסובב. (קשר עם עולם החי, קשר עם הגוף של עצמו ושל האחר, קשר ללאום דרך שירים ומוסיקה לאומיים, וכו').

הפעילות המוסיקלית, אם כן, מפתחת מיומנויות תקשורת בין אישית שבעתיד ילוו את הילד בכל תחום שבו יבחר לעסוק: יצירתיות, הצלחה, השגיות, כבוד הדדי וסקרנות (סובלנות כלפי הזולת והיכולת לחקור ולהיות פתוח למגוון רב של סגנונות), פיתוח רגש האמון ושיתוף הפעולה, משמעת (ריכוז, קשב, יכולת התמדה, דיוק ושיטתיות), וכן פיתוח רגש אחדות לאומית (דרך שירים ומוסיקה לאומית הקשורה לחגים ועונות).

חוויות אלה של תפיסה ותגובה גורמות להנאה וסיפוק עצומים ובסופו של דבר מחזקות את דימויו העצמי של הילד בעיני עצמו ובעיני החברה.

3. כישורים מוטוריים:

תוך כדי הפעילות המוסיקלית מתפתחים גם כישורים מוטוריים חשובים לחיי יום-יום. מפתחת מודעות גופנית וקואורדינציה (ע"י תנועה ונגינה), מתפתחת אוריינות בשטח (ע"י תנועה במרחב), מיומנות שפה (ע"י שירים ודקלומים), הנגינה והשירה גם מפתחות שמיעה פנימית ותחושת פעמה (דופק קבוע). דרך שירה נקיים מתפתחת השליטה במיתרי הקול.

פיתוח הכישורים הקוגניטיביים, רגשיים ומוטוריים נעשה דרך חמשת המרכיבים המשמשים אבני יסוד בכל מפגש מוסיקלי: שירה, דקלום, שימוש בכלי נגינה, תנועה והאזנה.

עיקרון חמשת המרכיבים במפגש מוסיקלי

*המרכיבים אינם מצוינים על פי סדר חשיבותם

כיצד	חשיבות	
שירים ורגילי פיתוח קול ושירה	<p>- הקול הוא אמצעי מלודי טבעי וראשוני ביותר דרכו אפשר להביע רגשות וללמוד על מבנה מוסיקלי פשוט.</p> <p>- שירה נקיייה מפ תחת דיוק ושמיעה נכונה של מנגינה ודורשת מיומנות מוטורית להפקת צליל נקי ממיתרי הקול.</p> <p>- דרך השירים הילדים נחשפים לתרבות של עמם וכן לתרבויות אחרות.</p> <p>- תכני השירים חושפים את הילד לנושאים מוסיקליים המעסיקים אותו : נושאים כמו עולם החי, הגוף, חגים, עונות שנה וכן שירים העוסקים במיומנויות מוטוריות.</p>	שירה
דקלומי מקצב ואינטונציה	<p>- כלי בטוי טבעי ביותר דרכו לומדים מקצבים שונים (ריתמוס).</p> <p>- דרך הדקלום הילד נחשף לשינויים באינטונציה ובדינמיקה (ארוך-קצר, גבוה נמוך, חזק-חלש, וכו') שינויים אילה מאפיינים את הדיבור, השירה והמוסיקה בכלל.</p> <p>- הדקלומים, כמו השירים, חושפים את הילד לנושאים חוץ מוסיקליים המעסיקים אותו: נושאים כמו עולם החי, הגוף וכן דקלומים העוסקים במיומנויות מוטוריות.</p>	דקלום
אלתור חופשי ואלתור ע"י דימויים. חיקוי, ליווי והאזנה תזמור מובנה	<p>- דרך הנגינה הילד מפתח יצירתיות ודמיון.</p> <p>- נגינה בכלי נגינה מגוונים והכרת משפחות הכלים השונות מפתחים שמיעה לדקויות וגוונים לכלי נגינה שונים.</p> <p>- נגינה נכונה בכלי מפתחת שליטה מוטורית ומביאה לנגינה יפה יותר. (היכולת לנגן פעמה קבועה, לנגן חזק וחלש, מהר ולאט, אחיזה נכונה של הכלי וכו').</p> <p>- ילד אוהב ורוצה לנגן יפה. זוהי חוויה אישית וחברתית המלווה בהקשבה, כבוד הדדי, שיתוף פעולה, נגינה בצוותא, משמעת, דיוק, הקשבה, מיומנויות חיקוי, וכו'.</p>	כלי נגינה
<u>תנועה מודרכת בישיבה ובמרחב:</u> -מתן הוראות לתנועה קונקרטית (להרים ידיים, ראש לצדדים, וכו'). - מתן הוראות מופשט ע"י דימויים (לעוף כמו ציפור, לזחול כמו נחש, וכו'). -תנועה ע"פ פעמה (דופק). - תנועה ע"פ כיוונים במוסיקה (קדימה, אחורה, למעלה, למטה, הצידה, סיבוב, וכו').	<p>- פעולה אקטיבית של הגוף היא דרך יעילה, טבעית ומוחשית דרכה אפשר לחוש מבנה, דינמיקה, מקצבים וכו'.</p> <p>- בתנועה קבוצתית מתפתחת תחושת "יחד" - גיבוש חברתי ותקשורת בין-אישית.</p> <p>- תנועה במרחב מחזקת את האוריינטציה בשטח.</p> <p>- בעזרת תנועת איברי הגוף השונים הילד מקבל שליטה מוטורית, קואורדינציה ומודעות גופנית (כלי נוסף להביע מה שמרגישים ושומעים מתוך מה שקורה במוסיקה).</p>	תנועה

<p>-ריקוד (במרחב) ומראה (בישיבה) המשקפים מבנה מוסיקלי שלם ע"י חיקוי.</p> <p><u>תנועה חופשית במרחב ובישיבה:</u></p> <p>- תנועה חופשית של הליכה, דילוג, ריצה, קפיצה קדימה ואחורה בלי להתנגש...</p> <p>- המצאה של ריקוד/מראה חופשית ע"י אלתור המסתמך על ידע ואוצר תנועתי קודם.</p> <p>- תנועה בעזרת אביזרים מנטרל מבוכה.</p>	<p>- בעזרת אלתור תנועה הילד מפתח יצירתיות תנועתית.</p>	
<p>- בחירת רפרטואר איכותי, אסתטי ואומנותי הכולל יצירות קלאסיות ומוסיקה אתנית מעמים ומתרבויות שונות תוך התייחסות מעמיקה לצרכיו של הילד הצעיר.</p> <p>האזנה מודרכת תוך שילוב גישה פרטנית מהקל לקשה וגישה כוללת יותר המראה מבנה שלם.</p> <p>- שימוש בפעילויות לגירוי הדמיון (אנליזה, וביקורת למה ששומעים)</p>	<p>- דרך האזנה מתפתחת היכולת להיות בריכוז ובקשב. כמו כן מתפתחת הסקרנות והפתיחות לסגנונות שונים.</p> <p>- האזנה ליצירות מגבירה את מעורבותו, הבנתו ורגישותו של הילד כלפי המוסיקה. הילד מאזין מתוך רצון והערכה לאחר שתפס, הבין ויישם את המרכיבים השונים של המוסיקה. כך הופכת החוויה למשמעותית ומספקת בחייו של הילד.</p>	<p>האזנה</p>

גישתי זו להוראה היא סינתזה בין שתי גישות שהשפיעו עליי עמוקות בתור סטודנטית ואני גאה ומאושרת להשתמש בהן:

גישת חמ"ל (חינוך מוסיקאלי לגיל הרך) פותחה על ידי הד"ר טלי טוריאל

על פי גישה זו - המוסיקה והתנועה משרתות את הילד ומותאמות על פי יכולות קוגניטיביות, רגשיות ומוטוריות בהתאם לשלבי התפתחותו של הילד. הילד במרכז. על כן הקטעים המוסיקאליים המורכבים תופסים פחות מקום. הדגש הוא יותר על הכרת אלמנטים כלליים במוסיקה ומעט התייחסות ליצירה מסוימת באופן ספציפי. הרעיון הוא לבצע, להרגיש לחוות, לחדד את האינטואיטיבי. זאת באמצעות דקלומים, שירים בעלי מנעד מצומצם, נגינה, תנועה/ריקוד וקטעי האזנה קצרים ופשוטים. מתאים לצעירים יותר

גישתה של ד"ר ורוניקה כהן

הד"ר כהן היתה מורתי באקדמיה למוסיקה בירושלים במהלך התואר הראשון. גישתה פונה אל השכל, האינטלקט. מפתחת מיומנ ויות האזנה! הדגש הוא להכרת יצירות מורכבות יותר והכרת האלמנטים הבולטים ביצירות. התנועה, הדקלומים, השירים ונגינה בכלים כולם משרתים את מיומנות האזנה והופכים אותה ליותר ממוקדת. דרך הלימוד הוא מהאינטואיטיבי למודע שבו יודעים להגדיר מה שמענו/הרגשנו. מתאים יותר לכוגרים.

כל הזכויות שמורות לשירה אלעד אין להעתיק לשכפל להפיץ בכל צורה שהיא ללא אישור המחברת